

ВИЩА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.2-97.2022.01>

УДК 378.014:005.6

Любомира Ілійчук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна
ORCID ID 0000-0003-4274-6903

ФЕНОМЕН ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

У статті наголошено на актуальності проблеми забезпечення якості вищої освіти в Україні, яка сьогодні знаходиться в центрі уваги політиків, державних управлінців, освітянської і наукової спільнот, громадськості, а також представників закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти та роботодавців. Автором здійснено ґрунтовний аналіз понять «якість», «якість освіти», «якість вищої освіти».

З'ясовано сутність і зміст досліджуваного феномена, акцентовано на необхідності теоретико-методологічного обґрунтування означеної проблеми для подальшого використання у предметному полі педагогічної науки та практики. Виявлено, що якість вищої освіти є складною багатоаспектною і різноплановою категорією, трактування якої залежить від соціально-економічного розвитку суспільства й домінантних у ньому цінностей. Результатом проведеного дослідження стало всебічне обґрунтування сутності поняття якості вищої освіти крізь призму сучасного наукового дискурсу. Опираючись на низку наукових праць, автор розглядає категорію якості вищої освіти в контексті всіх можливих напрямів її прояву, зокрема на рівні результату, процесу і освітньої системи. Практичне значення дослідження полягає у використанні його теоретико-методологічних положень і висновків у процесі розробки прогресивних моделей та ефективних механізмів розвитку систем зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості вищої освіти у сучасних університетах.

Ключові слова: *якість, вища освіта, якість освіти, якість вищої освіти, забезпечення якості вищої освіти.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, інтенсивної трансформації цивілізаційних процесів та інтеграції усіх сфер суспільного

життя освіта стає важливим чинником соціально-економічного і культурного розвитку країни, необхідним інструментом формування людського капіталу й зростання добробуту населення. Україна входить у єдиний європейський простір вищої освіти, що визначає модернізацію освітньої діяльності, приведення освітніх і професійних стандартів у відповідність до норм законодавства ЄС, здійснення наукових досліджень та забезпечення якості надання освітніх послуг з урахуванням кращих європейських практик і вимог до якості вищої освіти. Надважливою складовою процесу євроінтеграції нашої держави є трансформація ключових засад функціонування сфери вищої освіти, підвищення її якості та конкурентоздатності на ринку освітніх послуг.

Освіта є ключовим фактором стабільного розвитку держави і успішної життєдіяльності суспільства, основою формування кожної людини як найвищої соціальної цінності. Беззаперечно, що конкурентоздатність країн світу у XXI столітті визначається насамперед кваліфікацією робочої сили і розвитком людських ресурсів, що обумовлено ключовими тенденціями інноваційного розвитку світової економіки. Відтак проблема забезпечення якості вищої освіти, підвищення рівня і доступності якісної освіти для громадян України відповідно до вимог інноваційного економічного розвитку, сучасних потреб суспільства і кожного громадянина є пріоритетним напрямом реалізації державної освітньої політики. Означене спонукає до осмислення феномену якості вищої освіти крізь призму сучасного наукового дискурсу, що складає методологічне підґрунтя для вирішення широкого кола проблем, пов'язаних із якістю надання освітніх послуг у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок нинішнього століття визначається активним включенням України у глобалізаційні процеси в галузі освіти, тим самим актуалізуючи проблему реформування вищої освіти, особливо у сфері підвищення її якості. Значний внесок у дослідження проблеми якості освіти зробили І. Булах, Л. Гриневич, В. Зінченко, Л. Кайдалова, М. Кісіль, С. Клепко, О. Коваленко, В. Кремень,

К. Левківський, О. Локшина, В. Луговий, О. Ляшенко, Т. Лукіна, О. Овчарук, Т. Олендр, О. Островерх, Л. Паращенко, Г. Полякова, Ю. Рашкевич, С. Щудло, І. Ярмач. Проблему якості освіти переважна більшість науковців розглядають як узагальнену ознаку розвитку освіти у державі, а також як своєрідний індикатор відповідності освітньої політики суспільним вимогам й особистісним потребам громадян.

Останніми роками з'являються колективні наукові праці, автори яких розкривають різні аспекти проблеми забезпечення якості вищої освіти. У контексті нашого дослідження науковий інтерес становлять, зокрема, такі з них, як «Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти» (Д. Карамішев, Н. Гришина, О. Грибко, Т. Ревенко) [26], «Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції» (О. Воробйова, М. Дебич, В. Луговий, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, К. Трима) [15], «Управління якістю освіти: досвід та інновації» (Л. Сушенцева, Н. Житник, Л. Петренко) [28], «Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні: інформаційно-аналітичний огляд» (Т. Добко, І. Золотарьова, С. Калашнікова, В. Ковтунець, С. Курбатов, І. Линьова, В. Луговий, І. Прохор, Ю. Рашкевич, І. Сікорська, Ж. Таланова, Т. Фініков, С. Шаров) [22], «Якість вищої освіти: теорія і практика» (А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк) [32], «Оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції» (О. Воробйова, М. Дебич, В. Луговий, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, К. Трима) [18], «Система забезпечення якості освіти в Україні: розвиток на засадах європейських стандартів та рекомендацій» (В. Кухарський, О. Осередчук, М. Мазуркевич) [25]. Аналіз наукових досліджень показав, що одні дослідники акцентують на пошуку концептуальних засад визначення якості освіти як категорії, яка характеризує досконалість функціонування освітньої системи, інші – досліджують способи впливу на підвищення якості освіти, її моніторинг.

Сучасний науковий дискурс якості вищої освіти характеризується

різноманіттям і багатовекторністю у тлумаченні цього феномену. Понятійно-категоріальний апарат означеної проблеми досліджують зарубіжні науковці К. Аргіріс (С. Argyris), К. Болл (К. Boll), Д. Грін (D. Green), Д. Гарвін (D. Garvin), М. Кегельман (M. Kegelman), А. Пеллерт (A. Pellert), Л. Харві (L. Harvey), С. Харріс-Хеммерт (S. Harris-Huemmert), Д. Шьон (D. Schön) та українські дослідники Н. Батечко, О. Біляковська, Т. Борова, О. Євтухова, В. Лунячек, І. Потай, В. Радченко, І. Трегубенко, О. Шийка. Цей доробок дає важливе науково-теоретичне і методологічне підґрунтя для осмислення досліджуваної проблеми та обґрунтування феномену якості вищої освіти як категорії, що обумовлює функціонування освітніх систем.

Мета статті полягає у здійсненні всебічного аналізу дефініції «якість вищої освіти» задля з'ясування її сутності, змісту й обґрунтованості використання у предметному полі педагогічної науки і практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У вищій освіті поняття «якість» вперше почало використовуватись у ХІХ столітті, широкого розповсюдження набуло у другій половині ХХ століття і лише на початку ХХІ століття набуло суспільного значення, зокрема після підписання Болонської декларації, яка проголосила зобов'язання країн щодо забезпечення якості освіти у межах європейського співробітництва. У науковій літературі існують різні трактування поняття «якість», що пов'язано із багатоаспектністю і відносністю цього явища. Задля з'ясування сутності поняття якості звернемось до видань довідково-енциклопедичного характеру і наукових джерел. Так, у «Тлумачному словнику української мови» термін «якість» трактується як «наявність істотних ознак, властивостей, особливостей, що відрізняють один предмет чи явище від інших; та чи інша властивість, вартість, міра придатності» [27, с. 888]. У іншому довідковому виданні категорія «якість» тлумачиться як «ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням; внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку, що відрізняє його від усіх інших; та чи інша характерна

ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь; сукупність характеристики продукції або послуг щодо її здатності задовольнити встановлені та передбачені норми» [2, с. 1647].

Якість обумовлює невіддільну від буття об'єкта його істотну визначеність, виражає стійкі зв'язки взаємопов'язаних складових об'єкта й характеризує його специфіку, що уможливорює вирізнення одного об'єкта від інших. Дослідниця Г. Павлова визначає якість як сукупність властивостей об'єкта, що виражається у закономірних зв'язках його складових частин. Якість визначає закономірності і умови розвитку об'єкта, становить основу його існування [19]. Цього ж погляду дотримується Л. Савченко, підкреслюючи, що категорія якості не зводиться лише до окремих властивостей об'єкта, а виражає «цілісну характеристику функціональної єдності істотних властивостей об'єкта, його зовнішньої і внутрішньої визначеності, відносної стійкості, відмінності від інших об'єктів або подібності із ними» [23, с. 293]. Відтак якість пов'язана з об'єктом як цілим, невід'ємна від нього і охоплює його повністю.

Для наукового осмислення поняття якості вищої освіти скористаємося концепцією якості Міжнародної організації зі стандартизації (ISO), згідно з якою «якість» – це сукупність властивостей і характеристик об'єкта, що визначають його здатності задовольняти потреби споживача. Об'єктом можуть виступати процес, діяльність, організація, продукція, система чи окрема особа [34]. Слід підкреслити, що якість не є кінцевим результатом, вона визначає ступінь відповідності деяких характеристик чи кінцевого продукту певним вимогам і стандартам. Зауважимо, що стандарти ISO є основою для розбудови системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти [36]. Вони відповідають цілям, визначеним у Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG) [35], серед яких: удосконалення якості вищої освіти, дотримання єдиних підходів до системи забезпечення якості навчання і викладання, обмін інформацією щодо

механізмів і процедур забезпечення якості у європейському освітньому просторі тощо.

Категорія «якість вищої освіти» є однією із базових у нормативних документах, що регламентують функціонування освітньої галузі. Так, у Законі України «Про вищу освіту» якість вищої освіти визначається як «відповідність умов провадження освітньої діяльності і результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам, потребам зацікавлених сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього й зовнішнього забезпечення якості» [20]. Національна доктрина розвитку освіти визначає її «національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави» [21].

Якість освіти є складною категорією, яка характеризує якість життя як окремої особи, так і суспільства в цілому. Ця дефініція і її змістове наповнення віддзеркалюють певну історичну епоху, рівень соціального і духовного розвитку суспільства. Багатовекторність цієї категорії визначає складність її тлумачення й водночас спонукає до неоднозначності її розуміння і трактування. У «Енциклопедії освіти» поняття «якість освіти» визначається як збалансована відповідність певного освітнього рівня численним потребам, цілям, умовам, затвердженим освітнім нормам і стандартам, яка встановлюється для виявлення причин порушення цієї відповідності й управління процесом покращення встановленої якості. Якість вищої освіти трактується як сукупність якостей особистості, які визначають її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію і соціальну спрямованість, обумовлюють здатність задовольняти особисті і суспільні проблеми, а також як комплексна характеристика, що відображає діапазон і рівень освітніх послуг, які надаються системою освіти відповідно до інтересів особи, суспільства та держави [5, с. 1016].

Звернення до «Національного освітнього глосарія: вища освіта» показало, що під поняттям «якість вищої освіти» розуміється «рівень здобутих

особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображають її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти» [17, с. 68]. У «Педагогічному словнику-лексиконі» якість освіти визначається як рівень знань та умінь, розумового, морального і фізичного розвитку здобувачів освіти на певному етапі відповідно до заявлених цілей. Цікавою є теза про те, що якість освіти є динамічним показником особистісного розвитку, досягнення якого підпорядковується освітнім цілям й визначається вимогами стандарту. При цьому «новою якістю освіти є належна якість не лише навчання, а й виховання, ступінь розвиненості особистості, її підготовленість до продовження навчання і самостійного життя» [1, с. 221].

У контексті нашого наукового пошуку важливою є думка Т. Лукіної про те, що якість освіти відображає розвиток системи освіти у певний історичний період розвитку людства і змінюється з часом відповідно до вимог особистості, суспільства й держави [13, с. 26]. Дослідниця підкреслює, що різнобічність і всеохопність поняття «якість освіти», робить його об'єктом вивчення не лише педагогіки, але й інших наук, зокрема філософії, економіки, соціології, політології, теорії менеджменту, психології та ін. Цієї ж думки дотримується П. Яременко, підкреслюючи, що кожна із наук формулює свою дефініцію категорії якості освіти [33, с. 19]. Відтак можна говорити про те, що феномен якості освіти є міждисциплінарним напрямом досліджень, розвиток яких спонукає до утворення нових зв'язків у досліджуваній галузі і продукування нових знань у сфері якості вищої освіти.

Крізь призму сучасного наукового дискурсу цікавим є погляд О. Ляшенка на якість освіти як збалансовану відповідність процесу, результату і самої освітньої системи цілям, потребам та соціальним нормам (стандартам) освіти. Науковець підкреслює, що «якість освіти» є багатогранною категорією, зокрема, як політична категорія – акумулює у собі засади освітньої державної політики на певному історичному етапі її розвитку та ключові стратегічні напрями розвитку національної системи освіти у

контексті світових тенденцій; як соціальна категорія – визначає соціальні ідеали освіченості, окреслює загальні цілі освіти, нормативно врегульовані і законодавчо закріплені у державних стандартах; як категорія управління – обумовлює стратегії впливу на певні критерії і показники функціонування освітньої системи й обирає найбільш ефективні шляхи її розвитку і удосконалення; як педагогічна категорія – є квінтесенцією сутності поняття, процедур діагностування та аналізу явищ і властивостей суб'єктів освітнього процесу, а відтак повинна відповідати суспільним і особистісним цілям, політичній стратегії розвитку освіти у контексті вітчизняних і світових тенденцій, а також закономірностям менеджменту освіти на різних рівнях управління [14, с. 10]. На думку автора, якість освіти є багатовимірною моделлю соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища і системи освіти в цілому. Вона розглядається одночасно і як філософська категорія, і як педагогічна проблема, яку визначають якість цілей, якість педагогічного прогресу і якість результату.

Цікавою щодо змісту порушеної проблематики є позиція І. Шимків, згідно якої якість освіти визначається як «сукупність властивостей освіти, що відповідає сучасним вимогам педагогічної теорії і практики, задовольняє освітні потреби особистості й суспільства і вимірюється її відповідністю освітньому стандарту» [31, с. 39]. Схожу думку висловлює А. Федько, характеризуючи якість освіти як збалансовану відповідність процесу, результату та власне самої освітньої системи меті, потребам й соціальним стандартам освіти [29, с. 85]. Якість освіти, як зауважує П. Саух, це «багатовимірна модель соціальних норм і вимог до особистості, освітнього середовища, в якому відбувається її розвиток, та системи освіти, яка реалізує їх на усіх етапах навчання особистості». На думку дослідника, оцінювання якості освіти доцільно здійснювати за такими параметрами, як: суспільний ідеал освіченості особи, результат навчальної діяльності випускника, критерій ефективності функціонування освітньої системи [24, с. 3]. Таким чином,

акцент робиться на відповідності якості освіти соціальним потребам та освітнім стандартам, нормам і вимогам до особистості й освітнього середовища.

Вищеозначене знаходить висвітлення й у дослідженнях В. Вікторова, який розглядає якість освіти як певну відповідність процесу та результату освітньої діяльності цілям, потребам й соціальним нормам (стандартам) освіти, а також як сукупність властивостей та характеристик освітнього процесу чи його результату, що здатні забезпечити задоволення освітніх потреб усіх суб'єктів освітнього процесу та споживачів освітніх послуг (здобувачів освіти, їхніх батьків, викладачів, роботодавців, управлінців), держави і суспільства в цілому [4, с. 8]. Звертає увагу на соціальні норми та вимоги до особистості, освітнє середовище й систему освіти загалом у визначенні поняття якості вищої освіти В. Зайчук. Дослідник зауважує, що якість освіти є інтегральною характеристикою, яка відображає ступінь відповідності освітнього процесу, ресурсного забезпечення й освітніх результатів нормативним вимогам, особистим і соціальним очікуванням. Автор виокремлює такі параметри якості вищої освіти: відповідність навчальних досягнень здобувачів освітнім стандартам; якість освітнього процесу, що забезпечує рівень особистісного розвитку; динаміка індивідуальних досягнень у самовизначенні, саморозвитку і самореалізації; якість управління освітніми програмами; навчально-методичне забезпечення професійної підготовки; позитивна мотивація навчання й готовність до пізнавальної діяльності [6].

Розглядаючи якість освіти як складну і багатоаспектну проблему, Л. Кайдалова пропонує трактувати якість вищої освіти як єдність компонентів, які необхідно вимірювати для отримання узагальненої оцінки і здійснення управління щодо покращення досягнутої якості відповідного рівня освіти. Мова йде про якість освітніх програм, якість викладання, якість викладацького складу, якість здобувачів освіти, якість матеріально-технічної бази й

інформаційно-освітнього середовища, якість досліджень, якість управління [9, с. 16]. Схожої думки дотримується М. Кісіль підкреслюючи, що якість освіти залежить від рівня і якості суспільних вимог (цілей, норм і стандартів), якості ресурсів (освітніх програм, кадрового потенціалу, контингенту здобувачів, матеріально-технічного забезпечення, фінансування тощо) і якості освітнього процесу (навчальної і наукової діяльності, управління, освітніх технологій) [10, с. 82]. Разом з тим Р. Чубук наголошує на залежності якості вищої освіти від якості викладання, якості підготовки фахівців і якості досліджень [30, с. 132].

Якість освіти, як зауважує В. Зінченко, є багатобічною категорією, яка органічно поєднує якісну реалізацію усіх складових освітнього процесу і якість визначених соціально значущих результатів підготовки фахівців, які відображають інтереси зацікавлених суб'єктів. Про якість освіти, на думку автора, можна говорити, коли забезпечено формування професійної й особистісної компетентності здобувача у процесі наповненого відповідним змістом, певним чином організованого і реалізованого професійного навчання [8, с. 28]. Дослідники О. Величко, С. Пинчук, С. Пліскановський визначають якість освіти як сукупність властивостей і характеристик освітнього процесу, які надають йому здатність формувати такий рівень професійної і громадської компетентності, який би задовольняв реальні потреби, громадян, підприємств й організацій, суспільства і держави [3, с. 284]. На переконання Ю. Зінковського і Г. Мірського узагальненим критерієм якості вищої освіти є володіння випускником усіма компетенціями, необхідними для виконання на високому творчому рівні професійних завдань, працевлаштування за спеціальністю і швидкої адаптації на робочому місці [7, с. 13].

Якість освіти як інтегровану характеристику освітнього процесу і його результатів, які відображають міру їх відповідності поширеним у суспільстві уявленням про освітній процес та його цілі досліджують К. Михайлова і О. Назарко. Дослідники зосереджують увагу на сукупності показників, що

визначають різні аспекти освітньої діяльності закладу освіти (зміст освіти, форми і методи навчання, кадровий склад, матеріально-технічна база тощо) і забезпечують формування відповідних компетентностей [16]. Цікавою є думка Р. Кубанова, який розглядає феномен якості освіти у межах двох аспектів: зовнішнього – визначає якість результату освітнього процесу (відповідність рівня підготовки випускників попиту роботодавців і вимогам стандартів) і внутрішнього – характеризує систему забезпечення цієї якості (зміст освіти, рівень підготовки абітурієнтів і студентів, професорсько-викладацький склад, інформаційно-методичний супровід, матеріально-технічне забезпечення, освітні технології, наукова діяльність тощо [12, с. 29].

Узагальнюючи різні підходи до тлумачення якості вищої освіти, Л. Корнеєва і М. Сіницький наводять ряд визначень означеної дефініції, зокрема: здатність виробників освітніх послуг задовольнити потреби і вимоги суспільства, окремих соціальних груп та громадян у здобутті освіти; певний рівень знань і умінь, розумового, морального й фізичного розвитку випускників відповідно до визначених цілей освіти; сукупність якостей особи з вищою освітою, які визначають її професійну компетентність, соціальну спрямованість і ціннісну орієнтацію, здатність задовольняти особисті і суспільні потреби; сукупність характеристик і властивостей освітнього процесу, які дають змогу формувати професійну компетентність для задоволення потреб громадян, суспільства й держави; сукупність характеристик системи вищої освіти та її складових, що визначають здатність задовольняти встановлені і передбачені потреби як окремої особи, так і суспільства в цілому [11, с. 88].

Таким чином, поняття «якість вищої освіти» має міждисциплінарний характер, а різні підходи до тлумачення досліджуваного феномена вказують на поліваріативність його трактування. Одні дослідники сутність цього поняття пов'язують із результатом освіти і станом освітньої системи; інші – вбачають у ньому сукупність закладених ресурсів, освітнього процесу і його

результату. Опираючись на низку сучасних наукових праць, вважаємо, що категорію якості вищої освіти слід розглядати крізь призму можливих напрямів її прояву, зокрема у контексті позиціонування на рівні результату, процесу та освітньої системи. Загалом здійснений аналіз наукової літератури показав, що проблема забезпечення якості вищої освіти є надзвичайно актуальною на сьогодні й потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. В останні роки спостерігаються поживлені дискусії серед наукової спільноти щодо визначення сутності феномена якості вищої освіти. Застосування категорії «якість» у сфері вищої освіти викликане змінами, які відбуваються у сучасному суспільстві, пошуками загальноприйнятого його визначення й розроблення механізмів вимірювання якості вищої освіти на регіональному, національному і міжнародному рівнях. Теоретико-методологічне обґрунтування понятійно-категоріального апарату дослідження є основою для розроблення прогресивних моделей та пошуку ефективних інструментів розвитку систем зовнішнього і внутрішнього забезпечення якості вищої освіти. Різні підходи до обґрунтування категорії «якість вищої освіти» вказують на багатоаспектність й різноплановість досліджуваної проблеми, яка ще потребує глибокого вивчення і ґрунтовного аналізу у сучасному науковому дискурсі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів цієї багатогранної проблеми. Перспективним напрямом подальших наукових розвідок вважаємо дослідження критеріїв і показників якості професійної підготовки майбутніх фахівців, розроблення механізмів забезпечення якості вищої освіти відповідно до світових і європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Василюк А., Танась М. Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський). Ніжин : Вид. ПП Лисенко М., 2013. 224 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та

голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2005. 1728 с.

3. Величко О. Г., Пинчук С. Й., Пліскановський С. Т. Якість освіти – проблеми й перспективи. *Проблеми освіти : наук.-метод. збірник*. Київ : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2003. Вип. 34. С. 282–286.

4. Вікторов В. Регулювання якості освіти як філософсько-освітня проблема : автореф. дис. ... д-ра філософських наук : 09.00.10 / Ін-т вищої освіти АПН. Київ, 2006. 30 с.

5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1038 с.

6. Зайчук В. Управління якістю освіти як складова державної освітньої політики. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 1. С. 56–78.

7. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 4. С. 11–17.

8. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 360 с.

9. Кайдалова Л. Г. Управління та забезпечення якості освіти у вищих навчальних закладах. *Проблеми освіти : наук. збірник*. 2007. Вип. 53. С. 16–19.

10. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти. *Вища освіта України*. 2005. № 4 (14). С. 82–87.

11. Корнеєва Л., Сіницький М. Якість освітніх послуг з позицій міжнародних стандартів серії ISO 9000-2000. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. № 1. С. 87–90.

12. Кубанов Р. А. Якість освіти : суть поняття та особливості оцінювання. *Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка*. 2013. № 13 (272). Ч. II. С. 25–31.

13. Лукіна Т. Вимірювання й управління якістю освіти : навчально-методичні матеріали. Київ : Експрес-об'ява, 2007. 64 с.

14. Ляшенко О. Стратегія якості як основа політики країн світу. *Моніторинг якості освіти : світові досягнення та українські перспективи* / за заг. ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. С. 9–14.

15. Механізми оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції : монографія / за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2020. 220 с.

16. Михайльова К. Г., Назарко О. І. Якість освіти як теоретична проблема : методологічні підходи до аналізу. *Грані*. 2010. №2. С. 108–113.

17. Національний освітній глосарій : вища освіта / за ред. В. Г. Кременя. Київ : ТОВ Вид. дім «Плеяди», 2011. 100 с.

18. Оцінювання якості вищої освіти в умовах євроінтеграції : методичні рекомендації / за ред. В. Лугового, Ж. Таланової. Київ : Ін-т вищої освіти НАПН України, 2019. 125 с.

19. Павлова Г. В. Синергетичний підхід до якості освіти. *Гілея : наук. вісник*. К. : ВІР УАН, 2013. Вип. 71 (№ 4). С. 693–697.

20. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
21. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
22. Розвиток системи забезпечення якості вищої освіти в Україні : інформаційно-аналітичний огляд / за заг. ред. С. Калашнікової, В. Лугового. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2015. 84 с.
23. Савченко Л. Методологічні засади якості підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. *Управління якістю освіти : досвід та інновації : колективна монографія* / під заг. ред. Л. Л. Сушенцевої, Н. В. Житник. Дніпропетровськ : ІМАпрес, 2014. С. 290–319.
24. Саух П. Якість освіти як індикатор рівня життя інформаційного суспільства. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2006. Вип. 29. С. 3–7.
25. Система забезпечення якості освіти в Україні : розвиток на засадах європейських стандартів та рекомендацій / за ред. В. Кухарського, О. Осередчук. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. 248 с.
26. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти : монографія / за заг. ред. Д. В. Карамішева. Харків : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020. 180 с.
27. Глумачний словник української мови / за ред. В. С. Калашника. Харків : Прапор, 2004. 992 с.
28. Управління якістю освіти : досвід та інновації : колективна монографія / за заг. ред. Л. Л. Сушенцевої, Л. М. Петренко, Н. В. Житник. Павлоград : ІМА-прес, 2018. 276 с.
29. Федько А., Федько Ю. Якість освіти як об'єкт управління. *Освіта і управління*. 2006. № 1. С. 84–87.
30. Чубук Р. В. Підвищення якості професійної підготовки соціальних працівників у проблемному полі компетентнісної парадигми. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2014. № 24 (317). С. 130–136.
31. Шимків І. В. Моніторинг якості освіти в школах Німеччини другої половини ХХ століття : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2008. 281 с.
32. Якість вищої освіти : теорія і практика : навч.-метод. посібник / за наук. ред. А.Василюк, М.Дей. Київ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2019. 176 с.
33. Яременко П. С. Якість освіти в Україні. Київ: Лібра, 2001. 57 с.
34. ISO 9001:2015. Quality management systems – Requirements. 2015. URL: <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf>
35. Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area (ESG). 2015. URL: <https://www.enqa.eu/wp->

content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf.

36. Vorobyova O., Horokhova M., Iliichuk L., Tverezovska N., Drachuk O., Artemchuk L. ISO Standards as a Quality Assurance Mechanism in Higher Education. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. № 14 (2). P. 73–88.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2022

Liubomyra Iliichuk. The phenomenon of higher education quality in modern scientific discourse.

The article emphasizes the relevance of the problem of ensuring the quality of higher education in Ukraine, which today is in the center of attention of politicians, state managers, educational and scientific communities, the public, as well as representatives of higher education institutions, higher education seekers, and employers. The author carried out a thorough analysis of the concepts «quality», «quality of education», «quality of higher education». The essence and content of the studied phenomenon is clarified, the need for theoretical and methodological justification of the identified problem for further use in the subject field of pedagogical science and practice is emphasized. It was found that the quality of higher education is a complex multifaceted and diverse category, the interpretation of which depends on the socio-economic development of society and its dominant values. In the course of the study, methods of retrospective, system-logical, structural-functional analysis were used, which allowed to reveal the content and essence of the phenomenon. The results of the conducted research became a comprehensive justification of the concept of the quality of higher education through the prism of modern scientific discourse. Based on a number of scientific works, the author considers the category of higher education quality in the context of all possible directions of its manifestation, in particular at the level of the result, process and educational system. The practical significance of the study lies in the use of its theoretical and methodological provisions and conclusions in the process of developing progressive models and effective mechanisms for the development of systems of external and internal quality assurance of higher education in modern universities.

Key words: *quality, higher education, quality of education, quality of higher education, quality assurance of higher education.*

REFERENCES

1. Vasyliuk, A., & Tanas, M. (2013). *Pedahohichnyi slovnyk-leksykon (ukrainsko-anhlo-polskyi) [Pedagogical dictionary-lexicon (Ukrainian-English-Polish)]*. Nizhyn: Vyd. PP Lysenko M. [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. Kyiv; Irpin [in Ukrainian].
3. Velychko, O. H., Pynchuk, S. Y., & Pliskanovskyi, S. T. (2003). *Yakist*

osvity – problemy y perspektyvy [Quality of education – problems and prospects]. Problemy osvity: naukovo-metodychnyi zbirnyk, 34, 282–286 [in Ukrainian].

4. Viktorov, V. (2006). Rehuliuвання якості освіти як філософсько-освітня проблема [Regulation of the quality of education as a philosophical and educational problem]. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].

5. Kremen, V. H. (Ed.). (2008). Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

6. Zaichuk, V. (2009). Upravlinnia yakistiu osvity yak skladova derzhavnoi osvitnoi polityky [Managing the quality of education as a component of state educational policy]. Pedagogika i psykholohiia, 1, 56–78 [in Ukrainian].

7. Zinkovskyi, Yu., Mirskykh, H. (2007). Kreatyvnist – fraktal suchasnoi paradyhmy vyshchoi tekhnichnoi osvity [Creativity is a fractal of the modern paradigm of higher technical education]. Vyshcha osvita Ukrainy, 4, 11–17 [in Ukrainian].

8. Zinchenko, V. O. (2013). Monitorynh yakosti navchalnoho protsesu u vyshchomu navchalnomu zakladi: monohrafiia [Monitoring the quality of the educational process in a higher educational institution: monograf]. Luhansk: Vydvo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].

9. Kaidalova, L. H. (2007). Upravlinnia ta zabezpechennia yakosti osvity u vyshchykh navchalnykh zakladakh [Management and quality assurance in higher education]. Problemy osvity: naukovyi zbirnyk, 53, 16–19 [in Ukrainian].

10. Kisil, M. V. (2005). Otsinka yakosti vyshchoi osvity [Assessment of the quality of higher education]. Vyshcha osvita Ukrainy, 4, 82–87 [in Ukrainian].

11. Kornieieva, L., & Sinytskyi, M. (2006). Yakist osvitykh posluh z pozytsii mizhnarodnykh standartiv serii ISO 9000-2000 [The quality of educational services from the standpoint of international standards of the ISO 9000-2000]. Osvita i upravlinnia, 9 (1), 87–90 [in Ukrainian].

12. Kubanov, R. A. (2013). Yakist osvity: sut poniattia ta osoblyvosti otsiniuvannia [Quality of education: the essence of the concept and features of assessment]. Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka, 13 (272). 25–31 [in Ukrainian].

13. Lukina, T. (2007). Vymiriuvannia y upravlinnia yakistiu osvity: navchalno-metodychni materialy [Measuring and managing the quality of education: educational and methodical materials]. Kyiv: Ekspres-obiava [in Ukrainian].

14. Liashenko, O. (2004). Stratehiia yakosti yak osnova polityky krain svitu [Quality strategy as the basis of education policy word]. Lokshyna, O. I. (Ed.). Monitorynh yakosti osvity: sivitovi dosiahnennia ta ukraïnski perspektyvy [Monitoring the education quality: global advances and Ukrainian perspectives] (pp. 9–14). Kyiv: K.I.S. [in Ukrainian].

15. Luhovyi, V., & Talanova, Zh. (Ed.). (2020). Mekhanizmy otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevrointehratsii: monohrafiia [Mechanisms for evaluating the quality of higher education in the conditions of European integration:

monograf]. Kyiv: In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

16. Mykhailova, K. H., & Nazarko, O. I. (2010). Yakist osvity yak teoretychna problema: metodolohichni pidkhody do analizu [Quality of education as a theoretical problem: methodological approaches to analysis]. Hrani, 2, 108–113 [in Ukrainian].

17. Kremen, V. H. (Ed.). (2011). Natsionalnyi osvitnii hlosarii: vyshcha osvita [National education glossary: higher education]. Kyiv: TOV Vydavnychiy dim «Pleiady» [in Ukrainian].

18. Luhovyi, V., & Talanova, Zh. (Ed.). (2019). Otsiniuvannia yakosti vyshchoi osvity v umovakh yevrointehratsii: metodychni rekomendatsii [Evaluation of the quality of higher education in the conditions of European integration: methodological recommendations]. Kyiv: In-t vyshchoi osvity NAPN Ukrainy [in Ukrainian].

19. Pavlova, H. V. (2013). Synerhetychnyi pidkhid do yakosti osvity [Synergistic approach to the quality of education]. Hileia: naukovyi visnyk, 71 (4). 693–697 [in Ukrainian].

20. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine. № 1556-VII] (2014). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

21. Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 17.04.2002 r. № 347/2002 [On the National Doctrine of Education Development: Decree of the President of Ukraine. № 347/2002] (2002). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> [in Ukrainian].

22. Kalashnikova, S., & Luhovyi, V. (2015). Rozvytok systemy zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini: informatsiino-analitychnyi ohliad [Development of the system of quality assurance of higher education in Ukraine: an informational and analytical review]. Kyiv: DP «NVTs «Priorytety» [in Ukrainian].

23. Savchenko, L. (2014). Metodolohichni zasady yakosti pidhotovky maibutnikh uchyteliv do profesiinoi diialnosti [Methodological principles of the quality of training future teachers for professional activity]. Sushentseva, L. L. & Zhytnyk, N. V. (Ed.). Upravlinnia yakistiu osvity: dosvid ta innovatsii: kolektyvna monohrafiia [Management of the quality of education: experience and innovations: collective monograf] (pp. 290–319). Dnipropetrovsk: IMApres [in Ukrainian].

24. Saukh, P. (2006). Yakist osvity yak indykator rivnia zhyttia informatsiinoho suspilstva [The quality of education as an informational community life indicator]. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka, 29, 3–7 [in Ukrainian].

25. Kukharskyi, V., & Oseredchuk, O. (Ed.). (2018). Systema zabezpechennia yakosti osvity v Ukraini: rozvytok na zasadakh yevropeyskykh standartiv ta rekomendatsii [The education quality assurance system in Ukraine: development based on European standards and recommendations]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

26. Karamysheva, D. V. (Ed.). (2020). *Teoretyko-metodychni zasady zabezpechennia yakosti osvity: monohrafiia* [Theoretical and methodological principles of ensuring the quality of education: monograf]. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr» [in Ukrainian].
27. Kalashnyk, V. S. (Ed.). (2004). *Tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy* [Interpretative dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: Prapor [in Ukrainian].
28. Sushentseva, L. L., Petrenko, L. M., & Zhytnyk, N. V. (Ed.). (2018). *Upravlinnia yakistiu osvity: dosvid ta innovatsii: kolektyvna monohrafiia* [Management of the quality of education: experience and innovations: collective monograf]. Pavlohrad: IMA-pres [in Ukrainian].
29. Fedko, A., & Fedko, Yu. (2006). *Yakist osvity yak ob'ekt upravlinnia* [Quality of education as an object of management]. *Osvita i upravlinnia*, 1, 84–87 [in Ukrainian].
30. Chubuk, R. V. (2014). *Pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky sotsialnykh pratsivnykiv u problemnomu poli kompetentnisnoi paradyhmy* [Upgrading social workers professional training in the problem field of competence paradigm]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*, 24 (317), 130–136 [in Ukrainian].
31. Shymkiv, I. V. (2008). *Monitorynh yakosti osvity v shkolakh Nimechchyny druhoi polovyny KhKh stolittia* [Monitoring the quality of education in German schools of the second half of the 20th century]. (Candidate's thesis). Ternopil [in Ukrainian].
32. Vasyliuk, A., & Dei, M. (Ed.) (2019). *Yakist vyshchoi osvity: teoriia i praktyka* [Quality of higher education: theory and practice]. Kyiv; Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].
33. Yaremenko, P. S. (2001). *Yakist osvity v Ukraini* [Quality of education in Ukraine]. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
34. ISO 9001:2015. *Quality management systems – Requirements* (2015). Retrieved from <http://khoda.gov.ua/image/catalog/files/%209001.pdf> [in English].
35. *Standards and guidelines for quality assurance in the European higher education area (ESG)* (2015). Retrieved from https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf [in English].
36. Vorobyova, O., Horokhova, M., Iliichuk, L., Tverezovska, N., Drachuk, O., & Artemchuk, L. (2022). *ISO Standards as a Quality Assurance Mechanism in Higher Education*. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 14 (2), 73–88 [in English].